

  	
Development and validation of a family-centered art-based perceptual-motor intervention program for children with behavioral problems	
Hossein Hosseini¹, Samira Vakili • ², Masoumeh Mousavi ³, GholamAli Afrooz ⁴, MohammadParsa Azizi ⁵	
¹ <i>Deparement of Psychology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.</i> ² • <i>Assistant Professor Department of Psychology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.</i> ³ <i>Assistant Professor Department of Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.</i> ⁴ <i>Distinguished Professor Department of Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran</i> ⁵ <i>Assistant Professor Department of Psychology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.</i>	
	Home Page: https://sanad.iau.ir/journal/cp URL: https://sanad.iau.ir/Journal/cp/Article/1203840 DOI: https://doi.org/10.82548/gztb-qa27
  	
Article Information ABSTRACT	
Article History: Received; 2025/04/13 Accepted; 2025/06/08 Published; 2025/07/01	The aim of the present study was to develop and validate a family-centered art-based perceptual-motor intervention program for children with behavioral problems. The qualitative research method and the statistical population were university professors in the field of psychology and art in Tehran, who were selected through purposive sampling and interviews to the saturation level of 11 people. The data collection tool was a semi-structured interview. The data analysis was performed using a coding method in three stages: coding of main themes, coding of sub-themes, and extracted open codes. The results showed that the main themes (axial coding) of the family-centered art-based perceptual-motor intervention program for children with behavioral problems were developed in eight cases, including: body awareness, sensory integration, motor planning, bilateral motor integration, balance skills, strengthening fine muscles, strengthening gross muscles, and visual function skills. Conclusion: The family-centered art-based perceptual-motor intervention program can be used by therapists to solve the problems of children with behavioral problems. KEYWORDS: Family-centered art-based perceptual-motor intervention program, behavioral problems
Article Type: Research Paper	
Subject Area: Psychology of Art	
● Corresponding Author: Samira Vakili	
E-mail: Hossein18327@gmail.com	
ORCID: 0000-0002-4626-3776	
Citation: Hosseini, Hossein., Vakili, Samira., Mousavi, Masoumeh., Afrooz, Gholam Ali., & Azizi , MohammadParsa. (2025). Development and validation of a family-centered art-based perceptual-motor intervention program for children with behavioral problems. Quareterly of Communicatons Psychology, 2(3), pp. 1-16. [In Persian] https://doi.org/10.82548/gztb-qa27	
	© The Author(s). Publisher: Islamic Azad University Press. ISSN (Online): 3092-6440

  فصلنامه روانشناسی ارتباطات علمی			
تدوین و اعتبارسنجی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری			
حسین حسینی^۱، سمیرا وکیلی^۲، معصومه موسوی^۳، غلامعلی افروز^۴، محمدپارسا عزیزی^۵			
^۱ گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ^۲ استادیار گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ^۳ استادیار گروه روانشناسی و سلامت، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. ^۴ استاد ممتاز گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ^۵ استادیار گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.			
 		Home Page: https://sanad.iau.ir/journal/cp URL: https://sanad.iau.ir/Journal/cp/Article/1203840 DOI: https://doi.org/10.82548/gztb-qa27	
چکیده		اطلاعات مقاله	
هدف پژوهش حاضر تدوین و اعتبارسنجی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری بود. روش پژوهش کیفی و جامعه آماری اساتید دانشگاه در حوزه روان‌شناسی و هنر شهر تهران در سال ۱۴۰۳ که به روش نمونه‌گیری هدفمند و مصاحبه در حد اشباع ۱۱ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه‌ساختارمند بود. تحلیل اطلاعات از روش کدگذاری در سه مرحله: کدگذاری مضامین اصلی، کدگذاری مضامین فرعی و کدهای باز استخراج شده، استفاده شد. نتایج نشان داد، مضامین اصلی (کدگذاری محوری) برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در هشت مورد تدوین شده که شامل: آگاهی بدنی، یکپارچگی حسی، برنامه‌ریزی حرکتی، یکپارچگی حرکتی دو جانبه، مهارت‌های تعادلی، تقویت عضلات ظریف، تقویت عضلات درشت، و مهارت‌های عملکرد بینایی، بدست آمد. نتیجه‌گیری: برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور، می‌تواند مورد استفاده درمانگران برای حل مسائل کودکان دارای مشکلات رفتاری قرار گیرد. کلید واژه‌ها: برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور، مشکلات رفتاری.		تاریخ های مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۱۰	
		نوع مقاله: مقاله پژوهشی	
		حوزه موضوعی: روانشناسی هنر	
		● نویسنده مسئول: سمیرا وکیلی	
		رایانامه: Hossein18327@gmail.com	
ارکید: 0000-0002-4626-3776			
استناد: حسینی، حسین، وکیلی، سمیرا، موسوی، معصومه، افروز، غلامعلی، و عزیزی، محمد پارسا. (۱۴۰۴). تدوین و اعتبارسنجی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری. فصلنامه روانشناسی ارتباطات، ۲(۳)، صص. ۱-۱۶. https://doi.org/10.82548/gztb-qa27			
 ©. The Author(s). شاپای الکترونیکی: ۳۰۹۲-۶۴۴۰ ناشر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی			

مقدمه

در دهه‌های اخیر خانواده مهم‌ترین و نخستین عاملی است که به عنوان زیربنای شخصیت و رفتارهای آتی کودک شناخته شده است و به عقیده روانشناسان ریشه بسیاری از اختلال‌های رفتاری و روان‌شناختی در خانواده و پرورش اولیه یافت می‌شود (اودیرا و همکاران، ۲۰۲۱)^۱. همچنین شواهد زیادی نشان می‌دهند که اغلب آسیب‌ها و مشکلات دوران بزرگسالی و کودکی در سنین ابتدایی رشد ریشه داشته و حاصل تکرار الگوهای ارتباطی خانواده و والدگری ناکارآمد و تعامل منفی والد-کودک می‌باشند (کلی، ۲۰۲۰)^۲. مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان نه تنها بر خود کودک و دیگر اعضای خانواده تأثیر نامطلوب می‌گذارد، بلکه می‌تواند گروه همسالان، محیط‌های آموزشی و جامعه را نیز دچار آسیب کند (لیو و همکاران، ۲۰۲۱)^۳. مشکلات رفتاری آن دسته از رفتارهای ناهنجار تلقی می‌شوند که ضمن عدم تناسب با سن، شدید، مزمن یا مداوم باشند (وانگ و لی، ۲۰۲۲)^۴. تاکنون طبقه‌بندی‌های مختلفی برای مشکلات رفتاری اختلال‌های رفتاری کودکان صورت گرفته است. طبقه‌بندی مشکلات دوران کودکی در قالب مشکلات درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده، از پرکاربردترین طبقه‌بندی اختلالات دوران کودکی است (ملیک و رادون، ۲۰۲۱)^۵. مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده از نظر ماهیت، درون فردی هستند و به شکل کناره‌گیری از تعامل‌های اجتماعی، بازدارندگی، اضطراب و افسردگی متجلی می‌شوند (فولفس و همکاران، ۲۰۲۴)^۶. همچنین این مشکلات بیش از آنکه دیگران را آزار دهند، موجب آزار خود کودک می‌شوند و هسته اصلی آنها اختلال خلق یا هیجان

است. این در حالی است که مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده، الگوهای رفتاری سازش نایافته هستند که در تعارض با دیگر افراد و انتظاراتشان قرار می‌گیرد و این مشکلات بیش از آنکه برای خود فرد آسیب‌زا باشند، به دیگران آسیب وارد می‌کنند (چن و همکاران، ۲۰۲۴)^۷. در ویرایش جدید راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (۲۰۲۲) به عنوان یک روش معتبر و مقبول برای طبقه‌بندی اختلالات روانی کودکان و بزرگسالان در سطح بین‌المللی، همه اختلالات رفتاری با مشکلاتی در کنترل هیجانی و رفتاری مشخص می‌شوند. منظور از مشکلات رفتاری کودکان، ناسازگاری‌های رفتاری و هیجانی است که از حدود هنجاری خارج شده دائمی بوده، با سن کودک متناسب نمی‌باشند و غالباً منجر به مشکلات تحصیلی و اجتماعی کودک می‌شوند. شواهد پژوهشی حدود ۱۲ درصد از کودکان دچار مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و ۱۸ درصد از آنها دچار مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده، هستند (شی و ایتکال، ۲۰۲۱)^۸. براساس مطالعه رولو و همکاران (۲۰۲۴) کودکان مشکلات رفتاری به علت تجربه هیجانی منفی و تجربه اضطراب بالا در گذشته، توانایی لازم برای رفتار و هیجان خود را ندارند. همچنین، علل شکل‌گیری مشکلات رفتاری کودکان طبق الگوهای نظری زیست‌شناختی، روان‌پویشی (روان‌کاوی)، رفتارگرایی، شناخت‌گرایی، انسان‌گرایی-هستی‌نگر قابل تبیین و توجیه هستند (گائو و همکاران، ۲۰۲۴)^۹. بنابراین، اضطراب ریشه اولیه در مشکلات رفتاری است و طبق مطالعه ادبلا و همکاران (۲۰۲۴) اضطراب نقش مهمی در مشکلات رفتاری دارد.

اضطراب در رشد بازداری در خلال سال‌های پیش از مدرسه و دوره ابتدایی، قابل توجه و برجسته است و کودکانی که با مشکلات رفتاری مواجه هستند نیازمند مداخلات روانشناختی هستند، در غیر اینصورت با اضطراب‌های زیادی مواجه خواهند شد (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۳)^{۱۰}. یکی از مداخلات آموزش مهارت‌های ادراکی حرکتی بوده و در پژوهش‌های واسیلوپولوس دومونتیل (۲۰۲۴)، فوگل و همکاران (۲۰۲۳) و ژو و همکاران (۲۰۲۳) تاثیر مهارت‌های ادراکی حرکتی بر رشد شناخت و عواطف کودکان تایید شده است. آموزش مهارت‌های ادراکی حرکتی شامل آگاهی بدن، آگاهی فضایی، آگاهی جهت‌دار و آگاهی زمانی است و آگاهی از بدن شامل توانایی یافتن اعضای بدن و درک عملکرد آنها است. آگاهی فضایی، آگاهی از فضای اشغال شده توسط بدن و نحوه قرارگیری و مانور در آن است. تمایز بین چپ و راست، جلو و عقب، بالا یا

پایین و بالا و پایین مستلزم آگاهی جهت است. آگاهی زمانی توانایی درک مفهوم گذر زمان، توالی وقایع و پیش‌بینی سریع رسیدن اجسام متحرک است (سیفر و همکاران، ۲۰۲۲)^{۱۱}. با توجه به اینکه کودکان دارای مشکلات رفتاری در رشد شناختی و عواطفی با مشکل مواجه هستند و سازگاری کمتری دارند و نیاز است در سنین پایین مداخلات آموزشی برای این کودکان انجام شود تا از بروز آسیب‌های اجتماعی در کودکان با مشکلات رفتاری جلوگیری شود. پژوهش حاضر به تدوین برنامه آموزش ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور اقدام نموده است. با توجه به مطالب مطرح شده، حال این سوال پیش می‌آید که برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری دارای چه ویژگی‌هایی است.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر کیفی بوده است. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختارمند با اساتید دانشگاه در حوزه روانشناسی و هنر شهر تهران در سال ۱۴۰۳ جمع‌آوری شده و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش کدگذاری در سه مرحله: کدگذاری مضامین اصلی، کدگذاری مضامین فرعی و کدهای باز استخراج شده، صورت پذیرفته است. این رویکرد کیفی و تحلیل مضمون با هدف تدوین و اعتباریابی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری بر اساس نظرات متخصصان انجام شده است.

جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه آزاد اسلامی و دولتی واحد تهران در حوزه روان‌شناسی و هنر بود

که دارای شرایط زیر بودند: عضو هیئت علمی، سابقه بیش از ۱۰ سال تدریس در دانشگاه و دارنده مدرک دکتری.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختارمند با اساتید حوزه روان‌شناسی و هنر بود که تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. در مجموع، ۱۱ نفر مصاحبه شدند تا اشباع داده‌ها حاصل گردد. انتخاب افراد برای مصاحبه با روش نمونه‌گیری هدفمند انجام شد.

روش تحلیل داده‌ها

اطلاعات به‌دست آمده از طریق مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون در سه مرحله شد:

کدگذاری

۱. کدگذاری مضامین اصلی ۲. کدگذاری مضامین فرعی ۳. استخراج کدهای باز

این کدگذاری‌ها مبنای تدوین برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور قرار گرفت.

بر اساس کدگذاری محوری، مضامین اصلی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در هشت مورد تدوین شده است که شامل: آگاهی بدنی، یکپارچگی حسی، برنامه ریزی حرکتی، یکپارچگی حرکتی دوجانبه، مهارت‌های تعادلی، تقویت عضلات ظریف، تقویت عضلات درشت و مهارت‌های عملکرد بینایی می‌باشد.

شرح مختصر برخی از این مضامین اصلی که در تدوین برنامه مورد توجه قرار گرفته‌اند، به شرح زیر است:

آگاهی بدنی: شامل بهبود کنترل و هماهنگی حرکتی، سازماندهی مناسب مغز، بهبود شناخت و یادگیری و فعالیت‌هایی مانند نقاشی اعضای بدن و قصه‌گویی در مورد آن‌ها است.

یکپارچگی حسی: دربرگیرنده تحریک حس لامسه، تحریک حس ادراک عمق، تحریک حس

تعادل و فعالیت‌هایی نظیر کاردستی و سفالگری می‌باشد.

برنامه ریزی حرکتی: به توانایی تجسم چگونگی انجام کارها، توالی حرکتی و فعالیت‌هایی مانند پانتومیم و رقص اشاره دارد.

مهارت‌های تعادلی: شامل توانایی حفظ تعادل در بدن، تقویت تن آگاهی، پرورش توازن و فعالیت‌هایی همچون پانتومیم و رقص است.

تهیه برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور

برای تدوین و اعتباریابی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور، از روش تحلیل مضمون استفاده شد. داده‌ها از طریق مصاحبه با ۱۱ نفر از اساتید دانشگاه‌های حوزه روان‌شناسی و هنر جمع‌آوری گردید و نظرات آنان به عنوان مبنایی برای تدوین برنامه مورد استفاده قرار گرفت. در این قسمت کد گذاری اولیه مضامین اصلی و مضامین فرعی برنامه براساس کدهای مصاحبه شونده در جدول (۱) ارائه شده است:

جدول ۱: کد گذاری مضامین اصلی، مضامین فرعی و کدهای مصاحبه شونده برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور براساس نظرات اساتید دانشگاه در حوزه روان‌شناسی و هنر

مضامین اصلی	مضامین فرعی	کدهای مصاحبه شونده
آگاهی بدنی	بهبود کنترل حرکتی و هماهنگی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	سازمان دهی مناسب مغز	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	بهبود شناخت و یادگیری	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	نقاشی اعضای بدن و قصه‌گویی در مورد آنها	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۵، ۴، ۳
یکپارچگی حسی	تحریک حس لامسه	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲
	تحریک حس ادراک عمق	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	تحریک حس تعادل	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲
	کاردستی و سفالگری	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۵، ۴، ۳
برنامه‌ریزی حرکتی	توانایی تجسم چگونگی انجام کارها	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	توالی حرکتی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲

پانتومیم و رقص		۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
یکپارچگی حرکتی	فرصت‌های حسی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	کنترل و هماهنگی حرکتی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دو جانبه	جهت یابی حرکتی دو جانبه	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	کاردستی، سفالگری و پانتومیم	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
مهارت‌های تعادلی	تعادل در بدن	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	تقویت تن آگاهی	۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	پرورش توازون	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	پانتومیم و رقص	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
تقویت عضلات	تحریک لمسی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات ظریف	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	رشد عضلات ظریف	۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	کاردستی و سفالگری	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
تقویت عضلات درشت	تعادل و هماهنگی بالایی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	رشد عضلات درشت	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	پانتومیم و رقص	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
مهارت‌های عملکردی بینایی	تقویت اعضای فیزیولوژیک بینایی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
	هماهنگی بینایی-حرکتی	۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
نقاشی و کاردستی		۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱

یافته‌ها

افراد ۴۸ سال، ۶ مرد و ۵ زن، همگی دارای مدرک دکتری و عضو هیئت علمی دانشگاه و میانگین سابقه تدریس ۱۵ سال بودند.

نتایج مربوط مصاحبه با افراد گروه نمونه جهت تهیه برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور در جدول (۲) ارائه شد. میانگین سنی

جدول ۲: نتایج مربوط به برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور

مضامین اصلی (کدگذاری محوری)	مضامین فرعی (کدگذاری انتخابی)	کدهای باز استخراج شده
آگاهی بدنی	بهبود کنترل حرکتی و هماهنگی	نشستن روی فرش بدون اینکه دچار آشفته‌گی شوند - وول خوردن - بازیهای دویندی - آموزش ایستادن محکم، آگاهانه با تمرکز بر اعضای بدن
	سازمان‌دهی مغز	پرسیدن به شکل جفت پا از کنار موانع - طبل زدن مطابق ریتمی خاص با هردو دست - ضربه زدن متناوب به توپ با هردو دست - قیچی کردن - نخ کردن مهره - جفت کردن اسباب بازی ها
	بهبود شناخت و یادگیری	صحبت در مورد اعضای مختلف بدن - صحبت در مورد عملکرد اعضای مختلف بدن - آموزش اطلاعات مناسب به عضلات در مورد اینکه کجا هستند و چه کاری باید انجام دهند
	نقاشی اعضای بدن و قصه‌گویی در مورد آنها	- همراهی کودک برای نقاشی کردن با اعضای مختلف بدن یک آدمک و بحث در مورد وظایف هر کدام - قصه‌گویی در مورد اعضای مختلف بدن
یکپارچگی حسی	تحریک حس لامسه	فشار دادن خمیر بازی - مجاله کردن روزنامه - هل دادن اجسام سنگین متحرک - راه رفتن روی سطوح با زبری و نرمی مختلف - غلتیدن و خزیدن
	تحریک حس ادراک عمق	پرسیدن روی توری آکروبا - پرسیدن از پله - توپ بازی روی تخته تعادل - تاب بازی

	تحریک حس تعادل	-پريدن از روی طناب متحرک -ایستادن روی تخته تعادل - پريدن از روی موانع-راه رفتن روی یک لبه باریک-ایستادن روی یک پا-حرکت روی مسیر باریک و پريدن از موانع
	کاردستی و سفالگری	- همراهی کودک برای تهیه کاردستی - همراهی کودک برای اتمام سفالگری
برنامه ریزی حرکتی	توانایی تجسم چگونگی انجام کارها	-چند اسباب بازی به او نشان دهید و در جاهای مختلف اتاق مثل زیر میز، پشت در، روی صندلی قرار دهید و از او بخواهید یکی یکی آنها را بردارد و در داخل سطلی که در وسط اتاق قرار دارد بیندازد -در یک مسیر موانع مختلفی برای کودک قرار دهید و از او بخواهید از آنها رد شود، ابتدا از روی یک بالش عبور کند، سپس یک صندلی که باید دور آن بچرخد، بعد یک میز که باید از آن بالا برود و بپرد. از کودک بخواهید با تصویرسازی ذهنی چند کار را بصورت متوالی انجام دهد
	توالی حرکتی	-چند نرمش را بصورت ترکیبی تکرار کند، مثلاً ابتدا چند پروانه بنزد بعد دراز بکشید با پاهایتان دوچرخه بنزد، دوباره بلند شوید و درجا بنزد، دستپاها را بالای سر ببرید، دست بنزد، بخواهید و پاهایتان را بلند کنید و بتدریج سرعت فعالیت را بیشتر کنید. -در منزل مسوولیت‌های ساده ای مثل آوردن لباس از قفسه یا بردن وسایل به آشپزخانه به او محول کنید -چند حرکت به کودک آموزش دهید و سپس بخواهید دقیقاً همان حرکات را پشت سر هم انجام دهد.
	پانتومیم و رقص	-انجام یک پانتوم هدفمند در جهت رشد برنامه ریزی حرکتی -رقصیدن با حرکات برنامه ریزی شده
یکپارچگی حرکتی دو جانبه	فرصت‌های حسی کنترل و هماهنگی حرکتی	-لمس اشیاء مختلف و صحبت در مورد آنها -بازی هنری عروسک بازی -بریدن تصاویر با دست غالب و غیر غالب - پر کردن لیوان از دانه‌های برنج در حالی که دست غالب لیوان را نگه داشته است. -پريدن به شکل جفت پا از کنار موانع -کنترل و هماهنگی حرکتی
	جهت یابی حرکتی دو جانبه	-قدم زدن به جلو و عقب -قدم زدن به پهلوها -پريدن به چپ و راست
	کاردستی، سفالگری و پانتومیم	- همراهی کودک برای تهیه کاردستی -انجام یک پانتوم هدفمند با انجام حرکات موزون در دو طرف بدن - همراهی کودک برای اتمام کار سفالگری
مهارت‌های تعادلی	تعادل در بدن	-لی لی کردن با هر پا -حمل مکعبها روی تخته - راه رفتن در بین خطوط -تمرکز با ایستادن روی یک پا
	تقویت تن آگاهی	-راه رفتن روی تخته تعادل -گذاشتن پا در جایگاه مشخص شده
	پرورش توازن	- لی لی کردن به جلو و عقب -پرتاب کردن و گرفتن توپ
	پانتومیم و رقص	-انجام یک پانتوم هدفمند در جهت رشد مهارت‌های تعادلی -اجرای رقص با حرکات موزون
تقویت عضلات ظریف	تحریک لمسی	-بازی با خمیر و خمیر پاتی -بازی با اسفنج -نقاشی با انگشت -هنر تا کردن کاغذ
	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات ظریف	-نقاشی کردن با قلم مو -کار با پازل - جدا کردن حیوانات از یکدیگر -تحریر کردن با مفهوم وصل نقطه چین
	رشد عضلات ظریف	- آب بازی: از کودکان بخواهید با کشیدن آب به داخل قطره چکان یا سرنگ، آب را از یک فنجان به فنجان دیگر منتقل کنند. -نخ کردن مهره ها-برش کاغذ با فیچی - استفاده از این ابزار برای برداشتن برنج ها و گذاشتن در کاسه
	کاردستی و سفالگری	- همراهی کودک برای تهیه کاردستی - همراهی کودک برای اتمام کار سفالگری
تقویت عضلات درشت	تعادل و هماهنگی بالایی	-لی لی کردن -تاب سواری -راه رفتن روی نردبان های طنابی و پل های متحرک -رقصیدن
	رشد عضلات درشت	آموزش ورزش های رزمی -سه چرخه، اسکوتر و ماشینهای کوچک پدالی
	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت	-بازی با بادکنک و حباب -سه چرخه، اسکوتر و ماشینهای کوچک پدالی -ایجاد مسیرهای با مانع

پانتومیم و رقص	انجام یک پانتوم هدفمند در جهت رشد عضلات درشت - اجرای رقص
مهارت‌های عملکرد بینایی	تقویت اعضای فیزیولوژیک بینایی -تمرین چرخش حلزونی: در این تمرین فرد به مدت طولانی به یک مارپیچ حلزونی نگاه میکند. این کار باعث ایجاد توهم افزایش اندازه در دیدن اشیاء میشود. با این روش سیستم ادراکی فرد با این توهم آشنایی پیدا کرده و در حرکات ورزشی که نیازمند چرخیدن سر است، دچار توهم موقتی نمیشود -تمرینات تحریک نوری: در این تمرین یک چراغ قوه دستی به تناوب خاموش و روشن میشود تا سلولهای مرکزی شبکیه چشم را جهت سازگاری با روشنایی و تاریکی تقویت کند. -تمرین ریسمان متصل به توپ: در این تمرین فرد باید با سرعت هرچه تمامتر نگاه خود را از یک توپ موجود روی ریسمان به توپ دیگر (به فاصله تقریبی ۳ متر) و بالعکس حرکت دهد -تمرین با توپ در حال نوسان: شرکت کنندگان باید در حالتی که سرشان بیحرکت است، توپی را که در حال نوسان است را دنبال کنند. این تمرین باعث بهبود حرکات ساکادی روان چشمها میشود
همانگی بینایی-حرکتی	-پرتاب دارت -تعقیب توپ با انگشت: در این تمرین باید با انگشتان اشاره دست، توپ در حال نوسان را تعقیب کرد -پرتاب گوی در کارتن -تمرین رنگهای چرخنده: در این تمرین یک صفحه گرد که نقاط مشکی متفاوت (از نظر شکل و اندازه) بر روی آن وجود دارد با سرعتهای متفاوت در حال چرخیدن است. فرد باید نقاط مورد نظر را روی صفحه دنبال کند
نقاشی و کاردستی	- همراهی کودک برای نقاشی کردن با مداد رنگهای گوناگون - همراهی کودک برای تهیه کاردستی

طبق نتایج جدول ۲: مضامین اصلی (کدگذاری محوری) برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در هشت مورد تدوین شده که شامل: آگاهی بدنی، یکپارچگی حسی، برنامه ریزی حرکتی، یکپارچگی حرکتی دو جانبه، مهارت‌های تعادلی، تقویت عضلات ظریف، تقویت عضلات درشت، و مهارت‌های عملکرد بینایی است. در مضمون اصلی «آگاهی بدنی» چهار مضامین فرعی: بهبود کنترل حرکتی و هماهنگی، سازمان دهی مغز، بهبود شناخت و یادگیری، و نقاشی اعضای بدن و قصه گویی در مورد آنها؛ در مضمون اصلی «یکپارچگی حسی» چهار مضامین فرعی: تحریک حس لامسه، تحریک حس ادراک عمق، تحریک حس تعادل، و کاردستی و سفالگری؛ در مضمون اصلی «برنامه ریزی حرکتی» سه مضامین فرعی: توانایی تجسم چگونگی انجام کارها، توالی حرکتی، و پانتومیم و رقص؛ در مضمون اصلی «یکپارچگی حرکتی دو جانبه» چهار مضامین فرعی: فرصت‌های حسی، کنترل و هماهنگی حرکتی،

جهت یابی حرکتی دو جانبه، کاردستی، سفالگری و پانتومیم؛ در مضمون اصلی «مهارت‌های تعادلی» چهار مضامین فرعی: تعادل در بدن، تقویت تن آگاهی، پرورش توازن، پانتومیم و رقص؛ در مضمون اصلی «تقویت عضلات ظریف» چهار مضامین فرعی: تحریک لمسی، رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات ظریف، رشد عضلات ظریف، کاردستی و سفالگری؛ در مضمون اصلی «تقویت عضلات درشت» چهار مضامین فرعی: تعادل و هماهنگی بالایی، رشد عضلات درشت، رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت، پانتومیم و رقص؛ و در مضمون اصلی «مهارت‌های عملکردی بینایی» سه مضامین فرعی: تقویت اعضای فیزیولوژیک بینایی، هماهنگی بینایی-حرکتی، نقاشی و کاردستی بدست آمد. بدین ترتیب برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در هشت مضمون اصلی و بیست و دو مضمون فرعی تدوین شد. همچنین، براساس کدهای باز استخراج شده،

درمانگران حوزه هنر درمانی) استفاده شد. متخصصان منتخب در سه گروه پرسش‌نامه چهار سؤالی که در جدول (۳) مطرح شده را بر اساس محتوای جلسات تکمیل کردند.

۱- آیا هدف و محتوای هر جلسه یا هم ارتباط دارند؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۲- آیا محتوای هر جلسه به گونه ای روشن و ساده بیان شده است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۳- آیا برنامه هر جلسه با برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده محور مرتبط است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۴- آیا برنامه هر جلسه در تامین برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری درست تدوین شده است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد

مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری اعتباریابی شد. از ضریب پایایی آزمون‌های وابسته به ملاک و روش درصد توافق برای تعیین پایایی در جدول (۴-۹) استفاده شد.

جلسات								گروه
تعداد								تعداد
۳۰ تا ۲۸	۲۷ تا ۲۴	۲۳ تا ۲۰	۱۹ تا ۱۶	۱۵ تا ۱۲	۱۱ تا ۹	۸ تا ۵	۴ تا ۱	
نمره هر جلسه از ۱ تا ۱۰								
۱۰	۱۰	۹	۹	۱۰	۹	۱۰	۸	۱
۹	۱۰	۹	۱۰	۹	۹	۸	۹	۲
۱۰	۱۰	۹	۹	۹	۸	۱۰	۱۰	۳
۹	۸	۹	۱۰	۱۰	۱۰	۹	۱۰	۱
۱۰	۹	۱۰	۸	۸	۹	۹	۹	۲
۱۰	۹	۱۰	۱۰	۹	۹	۱۰	۹	۳
۹	۹	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۹	۱۰	۱
۹	۹	۹	۹	۱۰	۸	۸	۱۰	۲
۸	۹	۱۰	۹	۹	۱۰	۸	۱۰	۳
۹/۲۳	۹/۲۲	۹/۴۴	۹/۳۳	۹/۳۳	۹/۱۱	۹	۹/۴۴	میانگین
۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۴	ضریب پایایی
							۹/۲۷	میانگین کل
							۰/۹۲	ضریب پایایی کل

بر اساس یافته های جدول ۴: میانگین توافق نمرات متخصصان در مورد همه جلسات بیشتر از ۸ بود. این اعداد برای تعیین ضریب پایایی بر حسب درصد در جدول بالا گزارش شده اند. میانگین کلی نمرات توافق متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات ۹/۲۷ از ۱۰ است؛ یعنی درصد توافق متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات برابر با ۹۲ درصد به دست آمد که بیانگر پایایی بالای برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده محور است.

ضریب نسبی روایی محتوایی یا CVR توسط لاوشه (۱۹۸۶) طراحی شده است و نمره قابل قبول برای شاخص CVR 85/0 می باشد. جهت محاسبه این نسبت از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای برنامه مورد نظر استفاده شد. ابتدا اهداف آزمون برای برنامه توضیح داده شد و تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای برنامه بیان شد، سپس از آنها خواسته شد تا هر یک از جلسات را بر اساس طیف سه بخشی لیکرت طبقه بندی کنند: «گویه ضروری است؛ گویه مفید است ولی ضروری نیست؛ گویه ضرورتی ندارد» گویه ضروری است.

طبق در ضمن به منظور تعیین شاخص روایی محتوایی از روش والتس و باسل (۱۹۸۱) استفاده شد. شاخص روایی محتوایی در سطح هر آیتام یا محتوای هر جلسه (S-CVI) و کل برنامه (I-CVI) به دست آمد. از طریق محاسبه میانگین مجموع امتیاز معیارهای سه گانه هر جلسه، مقدار شاخص روایی محتوایی کل همان جلسه به دست آمد. لازم به ذکر است که آیتام های با نمره بالاتر از ۰/۷۹ مناسب هستند، بین ۰/۷۰ تا ۰/۷۹ نیاز به اصلاح دارند و کمتر از ۰/۷۰ غیر قابل قبول هستند و باید حذف شوند. به منظور تعیین روایی محتوای کل برنامه (S-CVI/Ave) نیز از متوسط شاخص روایی محتوایی استفاده شد. این شاخص نسبتی از کل آیتام هایی است که روایی محتوای آنها مورد تأیید قرار گرفت؛ یعنی این شاخص، نسبتی از آیتام هایی در یک ابزار است که توسط متخصصان یا خبرگان، نمره ۳ یا ۴ کسب کردند. ضرایب نسبی و شاخص روایی محتوایی هر جلسه برنامه و کل برنامه یا جلسات در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: نتایج درجه بندی نظر متخصصان برای تعیین روایی محتوایی جلسات

جلسات	هدف	CVR				I-CVI	
		ارتباط	وضوح	سادگی	کل آیتام	تفسیر	
اول	بهبود کنترل حرکتی و هماهنگی	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۵	مناسب
دوم	سازمان دهی مناسب مغز	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۳	مناسب
سوم	بهبود شناخت و یادگیری	۰/۸۸	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۸	مناسب
چهارم	نقاشی اعضای بدن و قصه گویی در مورد آنها	۰/۸۹	۰/۹۹	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۹۰	مناسب
پنجم	تحریک حس لامسه	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۵	مناسب
ششم	تحریک حس ادراک عمق	۰/۸۶	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۴	مناسب
هفتم	تحریک حس تعادل	۰/۸۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۴	مناسب
هشتم	کاردستی و سفالگری	۰/۹۲	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۶	مناسب
نهم	توانایی تجسم چگونگی انجام کارها	۰/۸۹	۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۱	۰/۹۳	مناسب
دهم	توالی حرکتی	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۵	مناسب
یازدهم	پانتومیم و رقص	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۳	مناسب
دوازدهم	فرصت های حسی	۰/۹۱	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۸	مناسب

سیزدهم	کنترل و هماهنگی حرکتی	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۹۰	مناسب
چهاردهم	جهت یابی حرکتی دو جانبه	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۵	مناسب
پانزدهم	کاردستی، سفالگری و پانتومیم	۰/۸۶	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۴	مناسب
شانزدهم	تعادل در بدن	۰/۸۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۴	مناسب
هفدهم	تقویت تن آگاهی	۰/۹۲	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۶	مناسب
هجدهم	پرورش توازون	۰/۸۹	۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۱	۰/۹۳	مناسب
نوزدهم	پانتومیم و رقص	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۵	مناسب
بیستم	تحریک لمسی	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۵	مناسب
بیست و یکم	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات ظریف	۰/۸۶	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۴	مناسب
بیست و دوم	رشد عضلات ظریف	۰/۸۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۴	مناسب
بیست و سوم	کاردستی و سفالگری	۰/۹۲	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۶	مناسب
بیست و چهارم	تعادل و هماهنگی بالایی	۰/۸۹	۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۱	۰/۹۳	مناسب
بیست و پنجم	رشد عضلات درشت	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۵	مناسب
بیست و ششم	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۳	مناسب
بیست و هفتم	پانتومیم و رقص	۰/۸۸	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۸	مناسب
بیست و هشتم	رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت	۰/۸۸	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۸	مناسب
بیست و نهم	تقویت اعضای فیزیولوژیک بینایی	۰/۸۹	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۹۴	مناسب
سی‌ام	هماهنگی بینایی-حرکتی	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۳	۰/۹۵	مناسب
ضریب نسبی روایی محتوایی کل جلسات (S-CVR/Ave)		۰/۹۲					
متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات (S-CVI/Ave)		۰/۹۴					

با توجه به یافته‌های جدول ۵: ضریب نسبی روایی محتوایی و متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات به ترتیب برابر با ۰/۹۲ و ۰/۹۴ بود، بر این اساس، هر چه ضریب روایی به یک نزدیک‌تر باشد

بحث

هدف پژوهش حاضر تدوین و اعتبارسنجی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در جهت اثربخشی آن بر روی مواردی همچون اضطراب، بازداری پاسخ و تنظیم هیجان و همدلی بود.

روایی بیشتر است که نشان‌دهنده روایی بالایی برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور دارد.

یافته‌های مربوط به تدوین برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری نشان داد که این برنامه شامل هشت مضمون اصلی است: آگاهی بدنی، یکپارچگی حسی، برنامه‌ریزی حرکتی، یکپارچگی حرکتی دو جانبه، مهارت‌های تعادلی، تقویت عضلات ظریف،

تقویت عضلات درشت و مهارت‌های عملکردی بینایی.

در مضمون اصلی «آگاهی بدنی» چهار مضامین فرعی: بهبود کنترل حرکتی و هماهنگی، سازمان‌دهی مناسب مغز، بهبود شناخت و یادگیری، و نقاشی اعضای بدن و قصه‌گویی در مورد آنها؛ در مضمون اصلی «یکپارچگی حسی» چهار مضامین فرعی: تحریک حس لامسه، تحریک حس ادراک عمق، تحریک حس تعادل، و کاردستی و سفالگری؛ در مضمون اصلی «برنامه‌ریزی حرکتی» سه مضامین فرعی: توانایی تجسم چگونگی انجام کارها، توالی حرکتی، و پانتومیم و رقص؛ در مضمون اصلی «یکپارچگی حرکتی دو جانبه» چهار مضامین فرعی: فرصت‌های حسی، کنترل و هماهنگی حرکتی، جهت‌یابی حرکتی دو جانبه، کاردستی، سفالگری و پانتومیم؛ در مضمون اصلی «مهارت‌های تعادلی» چهار مضامین فرعی: تعادل در بدن، تقویت تن آگاهی، پرورش توازن، پانتومیم و رقص؛ در مضمون اصلی «تقویت عضلات ظریف» چهار مضامین فرعی: تحریک لمسی، رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات ظریف، رشد عضلات ظریف، کاردستی و سفالگری؛ در مضمون اصلی «تقویت عضلات درشت» چهار مضامین فرعی: تعادل و هماهنگی بالایی، رشد عضلات درشت، رشد مهارت‌های شناختی برای هماهنگی عضلات درشت، پانتومیم و رقص؛ و در مضمون اصلی «مهارت‌های عملکردی بینایی» سه مضامین فرعی: تقویت اعضای فیزیولوژیک بینایی، هماهنگی بینایی-حرکتی، نقاشی و کاردستی بدست آمد. بدین ترتیب برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری در هشت مضمون اصلی و سی مضمون فرعی تدوین شد. همچنین، براساس کدهای باز استخراج شده، برنامه

عملیاتی برای اجرای مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور نیز تدوین گردید.

در مطالعات متعدد اثربخشی برنامه مداخله ادراکی حرکتی خانواده‌محور بر متغیرهای زیادی تایید شده منجمله در پژوهش سلطانی و همکاران (۱۴۰۲) اثربخشی برنامه توانمندسازی حسی-حرکتی خانواده‌محور بر ظرفیت هوشی، در تحقیق برزانی (۱۴۰۲) اثربخشی مداخله بازی درمانی با رویکرد خانواده‌محور بر مهارت‌های حرکتی درشت و رشد اجتماعی، در مطالعه آفاقی و همکاران (۱۴۰۱) در اثربخشی برنامه تقویت‌های حسی و حرکتی خانواده‌محور بر مهارت‌های حرکتی، در پژوهش واسیلوپولوس و دومونتیل^۲ (۲۰۲۴) تاثیر مهارت‌های ادراکی حرکتی خانواده‌محور بر رشد خلاقیت، شناخت و عواطف کودکان، در تحقیق ژو و همکاران^۳ (۲۰۲۳) اثربخشی مداخلات مهارت‌های ادراکی حرکتی خانواده‌محور بر کارکردهای اجرایی، در مطالعه مک‌کارتی و گورین^۴ (۲۰۲۱) اثربخشی مداخله حرکتی خانواده‌محور بر کاهش اضطراب و بهبود سلامت روانی، گزارش شده است. بنابراین، آموزش مهارت‌های ادراکی حرکتی خانواده‌محور، کودکان را قادر می‌سازد تا از هماهنگی حرکتی بهتر، آگاهی بدنی بیشتر، مهارت‌های فکری قوی‌تر و تصویر مثبت‌تری از خود لذت ببرند و فعالیت‌های ادراکی حرکتی مسیرهای عصبی را در مغز ایجاد می‌کند که به آماده‌سازی کودکان برای یادگیری کمک می‌کند و با آموزش این مهارت‌ها می‌توان توانایی کودک در یادگیری را تقویت نمود.

بر این اساس، شواهد (طبق پژوهش‌های گزارش داده شده) حاکی از آن است که برنامه مداخله ادراکی حرکتی خانواده‌محور برای کودکان دارای مشکلات رفتاری به بهبود متغیرهای شناختی، هیجانی، رفتاری، حرکتی و اجتماعی منجر می‌شود. در تبیین یافته‌ها می‌توان ادعان نمود که انجام دادن ادراکی

۴. McCarthy & Guerin

۲. Vasilopoulos & Dumontheil
۳. Zhu, Zhu, Bi, Kuang, Liu

حرکتی با به چالش کشیدن دستگاه‌های درگیر در حفظ تعادل و اعمال اضافه بار بر حس‌های درگیر در تعادل و حس عمقی باعث بهبود و ارتقای انتقال ورودی‌های حسی می‌شود؛ بر همین اساس، می‌توان گفت که انجام دادن برنامه‌تمرینی در گروه‌های آزمایشی توانسته است با تقویت حس عمقی، و سٹیووالر و بینایی در بهبود تعادل مؤثر باشد. همچنین، یک برنامه ورزشی ساختارمند می‌تواند ارتباط بالینی و درمانی در سازگاری کارکردی کودکان دچار داشته باشد و باعث افزایش جریان خون رسانی به مغز و سطوح انتقال دهنده‌های عصبی دوپامین، نوراپینفرین و سروتونین برخی از نظریات جدید که برگرفته از شود که این امر به آرامش ذهنی و ثبات هیجانی و تمرکز بر حرکات و در نهایت، کاهش مشکلات رفتاری آنها منجر می‌شود. همچنین، تمرینات ادراکی-حرکتی بر تقویت حوزه‌های توازن و تعادل هماهنگی چشم-دست، چشم-پا، هماهنگی دوطرفه اندام فوقانی، هماهنگی دو طرفه اندام تحتانی، هماهنگی چهار اندام، قدرت عضلانی چالکی و سرعت اندام فوقانی و زمان واکنش تمرکز دارند و می‌توانند بر نشانگان رفتاری کودکان تأثیر داشته باشند.

میانگین توافق نمرات متخصصان در مورد همه جلسات بیشتر از ۸ بود. این اعداد برای تعیین ضریب پایایی بر حسب درصد در جدول شماره (۴) گزارش شده اند. میانگین کلی نمرات نشان دهنده توافق متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات می باشد؛ که خود بیانگر پایایی بالای برنامه بسته کاربرد بازی مبتنی بر عزت نفس است. ضریب نسبی روایی محتوایی و متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات به ترتیب برابر با ۰/۹۲ و ۰/۹۴ بود، بر این اساس که هر چه ضریب روایی به یک نزدیک تر باشد روایی بیشتر است بنابراین، مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور روایی بالایی دارد.

با توجه به این که ضرورت داشت روایی محتوایی بسته‌ای محقق ساخته بصورت علمی تعیین شود تا در آینده بتواند راهگشای درمانگران دیگر قرار گیرد، محقق علاوه بر تکیه بر چارچوب نظری، براساس مصاحبه‌های انجام شده، بسته آموزشی تدوین شده مذکور را به روش لاوشه^۵ (۱۹۸۶) و والتس و باسل^۶ (۱۹۸۱) و با نظرخواهی از متخصصین امر مورد ارزیابی و اعتباریابی قرار داد. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به اعتباریابی مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور کودکان مشکلات رفتاری نشان داد، از آنجا که مقادیر نسبت روایی محتوایی (CVR) و شاخص روایی محتوایی (CVI) محاسبه شده در هر یک از جلسات ۲۲ گانه برنامه آموزشی مورد نظر و معدل آنها، از نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی قابل قبول بر اساس تعداد ارزیابی کنندگان (۱۲ متخصص) بالاتر است، لذا اهداف هر یک از جلسات آموزشی این بسته با محتوای آن و از لحاظ مربوط بودن، واضح بودن و ساده بودن هماهنگ و متناسب بوده که بر اساس این یافته‌ها چارچوب نظری مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور معتبر شناخته شد.

بنابراین، با توجه به نتایج یافته‌های پژوهش و ویژگیهای منحصر به فرد بسته تدوین شده اعم از معتبر بودن، جامعیت، مانعیت، بومی بودن، ساده بودن و امکان استفاده آسان از آن، پژوهشگر بر این باور است از آنجا که در کشور به صورت بالقوه و بالفعل از نرخ جمعیت متوسط در مقطع سنی کودکی برخوردار است و نتایج بررسی‌ها و گزارش‌های جهانی مبنی بر کاهش مشکلات رفتاری در سنین کودکی در برخی از کشورها (مک‌کارتی و گورین، ۲۰۲۱)، حکایت دارد و با توجه به این که چنین بسته‌ای برای اولین بار در کشور تهیه، تدوین و اعتباریابی شده است، لذا با در اختیار داشتن چنین بسته‌ای مدون، جامع، ساده، کاربردی و معتبر در کشور و استفاده مناسب از آن در سطحی وسیع می‌تواند بدون داشتن

دغدغه‌های فرهنگی در خصوص محتوای آن برای درمانگران، متولیان و دست‌اندرکاران امور برای کودکان با مشکلات رفتاری، موجبات ارتقاء توانایی آنها گشته و استفاده از برنامه مداخله ادراکی حرکتی خانواده‌محور را در بین کودکان با مشکلات رفتاری بمنظور جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی و روانی فراهم آورده و به دنبال آن یک روش آموزشی قوی و منسجم برای آموزش در سطح دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد.

یافته‌ها نشان دادند که برنامه تدوین‌شده شامل مؤلفه‌هایی چون آگاهی بدنی، یکپارچگی حسی و مهارت‌های عملکرد بینایی است. این مؤلفه‌ها با نظریه رشد حسی-حرکتی پیازه هم‌راستا هستند که بر اهمیت تجربه حرکتی در تحول شناختی کودکان تأکید دارد. همچنین مشارکت فعال خانواده در اجرای برنامه، مبتنی بر اصول رویکرد خانواده‌محور در روان‌شناسی رشد است که محیط خانوادگی را به‌عنوان مهم‌ترین بستر یادگیری اجتماعی، عاطفی و حرکتی کودک معرفی می‌کند.

یافته‌های این پژوهش با نتایج سلطانی و همکاران^۷ (۱۴۰۲) در زمینه اثربخشی مداخلات حسی-حرکتی خانواده‌محور بر توانایی‌های شناختی کودکان هم‌راستا است. همچنین با مطالعه ژو و همکاران^۸ (۲۰۲۳) که نشان دادند فعالیت‌های ادراکی-حرکتی موجب بهبود عملکردهای اجرایی در کودکان می‌شوند، هم‌خوانی دارد. در مقابل، برخلاف یافته‌های مک‌کارتی و گورین^۹ (۲۰۲۱) که تأثیر برنامه‌های خانواده‌محور را عمدتاً در حوزه‌های هیجانی (مانند همدلی و تنظیم خلق) محدود دانسته‌اند، نتایج حاضر نشان می‌دهد که این نوع مداخلات می‌توانند بر مهارت‌های حرکتی، بینایی و برنامه‌ریزی حرکتی نیز اثرگذار باشند.

پژوهشگر با آگاهی از اینکه، ورزش و حرکات بدنی در عین اینکه وسیله سرگرمی است، جنبه آموزشی،

سازندگی و همچنین ارتباط و دوستی کودکان با خانواده نیز دارد و در برخی موارد کودکان در خلال حرکات بدنی به ویژه مداخله ادراکی حرکتی آموزشی، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند و بوسیله حرکات بدنی کودک احساسات و ارتباطات بیرونی‌اش را بیان کرده و موجب توسعه و رشد ارتباطات، تنظیم هیجان، همدلی و کاهش اضطراب خواهد شد، اقدام به تهیه اعتباریابی مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور برای کودکان با مشکلات رفتاری، از طریق روش کیفی و مصاحبه عمیق نموده که علاوه بر بدست آوردن ویژگی‌های دقیق برای مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور، اعتباریابی مناسبی را نیز برای بسته بدست آورد و یک بسته علمی دقیق برای درمانگران حوزه کودکان تهیه کرد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر، نو و جدید بودن موضوع «برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور» است که تاکنون پژوهشی در ارتباط با آن انجام نشده است و پژوهشگر به دلیل کمبود پیشینه پژوهشی و همچنین تنوع بالای فرهنگی در کشور با محدودیت مواجه بوده است. همچنین، به دلیل محدودیت‌های زمانی، امکان بررسی تداوم تأثیر نتایج در بلندمدت (اجرای آزمون پیگیری) میسر نبود.

براساس پیشنهادهای کاربردی، یافته‌های این پژوهش می‌تواند اطلاعات مفیدی را برای مشاوران و روانشناسان درمانگر فراهم آورد تا با استفاده از «برنامه مداخله ادراکی حرکتی مبتنی بر هنر خانواده‌محور»، به درمان مشکلات خانواده‌ها و فرزندان آنها اقدام کنند. به روان‌شناسان کودک توصیه می‌شود از بسته طراحی‌شده برای افزایش مهارت‌های هماهنگی حرکتی در جلسات درمان فردی یا گروهی بهره گیرند. همچنین، به مشاوران و روانشناسان مرکز

^۹ . McCarthy, Guerin

^۷ . Soltani

^۸ . Zhu

مشاوره سازمان آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود برای بهبود «سازمان‌دهی مغزی» دانش آموزان با اختلال یادگیری و مشکلات رفتاری از تکنیک‌های «ضربه زدن متناوب به توپ با هردو دست؛ و پریدن به شکل جفت پا از کنار موانع» استفاده کنند.

همچنین والدین با راهنمایی درمانگران می‌توانند برخی از فعالیت‌ها (مانند نقاشی بدن، تمرینات تعادلی، سفال‌گری و...) را به‌صورت روزانه در محیط خانه اجرا کنند

سهام مشارکت نویسندگان: حسین حسینی طراحی چارچوب کلی، تدوین محتوا و تحلیل مطالب، ارسال و اصلاحات مقاله؛ سمیرا وکیلی، معصومه موسوی، همکاری در طراحی چارچوب کلی، انتخاب رویکردها و بررسی نهایی؛ غلامعلی افروز و محمدپارسا عزیزی، مقایسه رویکردها و نتیجه‌گیری؛ همه نویسندگان نسخه نهایی مقاله را مورد بررسی قرار داده و تأیید نموده‌اند.

مقاله مستخرج از رساله دکتری، با راهنمایی سمیرا وکیلی و معصومه موسوی و مشاورین غلامعلی افروز و محمدپارسا عزیزی است. منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

تشکر و قدردانی: نویسندگان مراتب تشکر خود را از همه کسانی که با نقد و مشورت در تکمیل این پژوهش مؤثر بوده‌اند، اعلام می‌دارند

تضاد منافع: نویسندگان اذعان می‌کنند که در این مقاله هیچ نوع تعارض منافی وجود ندارد. این

منابع

آفاقی، ی.، افروز، غ.، و غلامعلی لواسانی، م. (۱۴۰۲). تدوین برنامه جامع تقویت کنش‌های حسی-حرکتی خانواده‌محور و ارزیابی اثربخشی آن بر سفتی عضلات و مهارت‌های حرکتی کودکان آهسته‌گام با نشانگان داون. *خانواده و پژوهش*، ۲۰(۱)، ۷-۲۸.

برزانی، نغمه. (۱۴۰۲). اثربخشی مداخله بازی درمانی با رویکرد خانواده‌محور بر مهارت‌های حرکتی درشت و رشد

اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری. در *چهارمین کنفرانس بین‌المللی تربیت بدنی و علوم ورزشی* (تهران).

سلطانی، زهرا، افروز، غلامعلی، و قاسم‌زاده، سوگند. (۱۴۰۲). اثربخشی برنامه توانمندسازی حسی-حرکتی خانواده‌محور بر ظرفیت هوشی دانش‌آموزان با نشانگان داون. *مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، سال دهم (۲)، ۱۴۷-۱۵۸.

References

- Fulfs, T., Poulain, T., Vogel, M., Nenoff, K., & Kiess, W. (2024). Associations between sleep problems and emotional/behavioural difficulties in healthy children and adolescents. *BMC Pediatrics*, 24(1), 15.
- Gao, R., Liu, J., Hardie, S., Ding, R., & Hood, S. K. (2024). Investigating subtypes of children's social, emotional and behavioral problems using latent profile analysis. *Current Psychology*, 43(10), 8896-8912.
- Kelly, W. E. (2020). Nightmares and ego strength revisited: Ego strength predicts nightmares above neuroticism and general psychological distress. *Dreaming*, 30(1), 29-44.
- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., text rev.). American Psychiatric Publishing.
- Adabla, S., Nabors, L. A., Olaniyan, A., & Merianos, A. (2024). Correlates of behavioral problems among youth with anxiety. *Journal of Child and Family Studies*. Advance online publication.
- Chen, X., Xiao, Y., Huang, W., Guo, Y., Zhu, R., & Wu, J. (2024). Trace elements, cognitive function, and behavioral problems in children with attention-deficit hyperactivity disorder. *Current Psychology*, 43(16), 14127-14135.

- randomized controlled trials. *Journal of Attention Disorders*, 26(5), 656–673.
- Shi, Q., & Ettekal, I. (2021). Co-occurring trajectories of internalizing and externalizing problems from grades 1 to 12: Longitudinal associations with teacher-child relationship quality and academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 113(4), 808–829.
- Vasilopoulos, F., & Dumontheil, I. (2024). Predictors of cognitive and motor creativity in childhood. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. Advance online publication.
- Waltz, C. F., & Bausell, R. B. (1981). *Nursing research: Design, statistics, and computer analysis*. Philadelphia, PA: F. A. Davis Company.
- Wang, X., & Li, Y. (2022). The predictive effects of foreign language enjoyment, anxiety, and boredom on general and domain-specific English achievement in online English classrooms. *Frontiers in Psychology*, 13, 1050226.
- World Health Organization. (2023). *Anxiety disorders*. Retrieved from
- Zhu, F., Zhu, X., Bi, X., Kuang, D., Liu, B., Zhou, J., & Ren, Y. (2023). Comparative effectiveness of various physical exercise interventions on executive functions and related symptoms in children and adolescents with attention deficit hyperactivity disorder: A systematic review and network meta-analysis. *Frontiers in Public Health*, 11, 1133727.
- Zhu, M., Xu, Q., Liu, Y., & Zhou, R. (2023). The effects of perceptual-motor training on executive functions in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 63, 56–66.
- LaVelle, M., Smith, J., & Johnson, K. (2019). An expanded analysis of university-based evaluation education programs. *American Journal of Evaluation*, 40(3), 362–377.
- Liu, H., Dou, K., Yu, C., Nie, Y., & Zheng, X. (2021). The relationship between peer attachment and aggressive behavior among Chinese adolescents: The mediating effect of regulatory emotional self-efficacy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 7123.
- Mallik, C. I., & Radwan, R. B. (2021). Impact of lockdown due to COVID-19 pandemic in changes of prevalence of predictive psychiatric disorders among children and adolescents in Bangladesh. *Asian Journal of Psychiatry*, 56, 102554.
- McCarthy, E., & Guerin, S. (2022). Family-centred care in early intervention: A systematic review of the processes and outcomes of family-centred care and impacting factors. *Child: Care, Health and Development*, 48(1), 1–32.
- McCarthy, S., & Guerin, S. (2021). Parent-delivered interventions for emotional development in children: A review of family-centered approaches. *Child & Youth Care Forum*, 50(1), 95–112.
- Owino, W. O., Asakhulu, N. M., & Mwanja, J. M. (2021). Role of attachment styles in aggressive behavior among secondary school students in Nairobi County, Kenya. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, 11(5, Ser. IV), 49–56.
- Rolo, C., Diniz, E., Babore, A., & Brandão, T. (2024). Mothers' responses to children's emotions and children's behavior: The mediating role of children's emotion regulation. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 14(7), 1940–1952.
- Seiffer, B., Hautzinger, M., Ulrich, R., & Wolf, S. (2022). The efficacy of physical activity for children with attention deficit hyperactivity disorder: A meta-analysis of